

Název navrhované aktivity: Demografická revoluce

Předpokládaná časová náročnost: 25 min.

Navrhovaná aktivita se skládá ze tří částí, přičemž první aktivita vyžaduje vybavenost každého žáka počítačem, tabletem nebo tzv. chytrým mobilem s připojením na internet a je ji možné využít jak při výuce zeměpisu, tak při procvičování hledání dat v online databázích v rámci ICT. Žáci by se měli naučit či si pouze zopakovat (například v rámci geografického semináře) problematiku demografické revoluce. Předpokladem celé aktivity je alespoň částečná znalost pojmu populační vlna.

V následujících odrážkách je uveden předpokládaný plán průběhu aktivity:

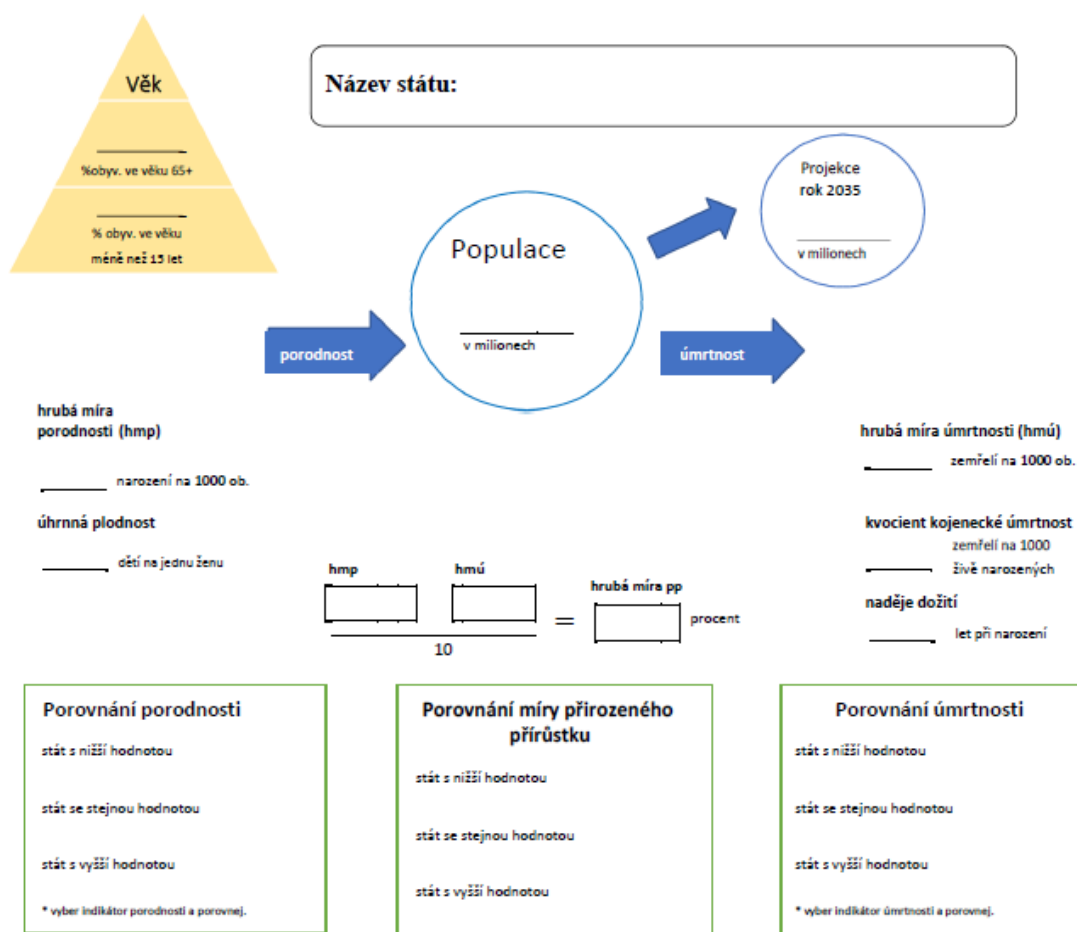
- *Vyplnění pracovního listu s použitím dat z online databáze* 10 min
- *Četba odborného článku o demografické revoluci* 10 min
- *Volné psaní na téma vývoj obyvatelstva* 5 min

Učitel rozdává žákům pracovní list, na kterém žáci, pomocí dat z online databází (učitel může zvolit například mezi PRB nebo OSN), tvoří demografický profil státu podle svého výběru (vzor viz Obr. 20). Pro lepší orientaci v databázi může učitel žákům poskytnout slovníček českých překladů pojmů, který je v Příloze 2. Žáci vyplní profil své země. Pokud by se jednalo čistě o opakovací aktivitu, může se učitel žáků zeptat, zda by dokázali na základě dat z vyplněného pracovního listu usoudit, zda již v jimi vybrané zemi proběhla demografická revoluce. Žáci mohou odhadovat odpověď například na základě hodnot ukazatelů porodnosti a úmrtnosti. Dle Pavlíka a kol. (1986) by se měla hrubá míra úmrtnosti pohybovat pod hodnotou 15 ‰ a hrubá míra porodnosti na méně než 20 ‰.

Následuje činnost, zaměřená na rozvoj čtenářské gramotnosti, při níž žáci výše zmíněnou informaci o hrubých mírách zjistí z článku Kurtinové (2019). Dozví se mimo jiné podrobnosti o jednotlivých fázích demografické revoluce i historii vzniku konceptu. Na základě uvedených informací může učitel po přečtení vyzvat žáky, aby ohodnotili stav ukazatelů ve své zemi a určili, zda v dané zemi demografická revoluce proběhla, nebo zda teprve probíhá. Učitel může aktivitu obohatit otázkami, například „Co se stane s ukazateli hrubá míra porodnosti a hrubá míra úmrtnosti v roce 2020, pokud se v zemi se stacionárním typem věkové pyramidy a ve stejném roce objeví populační vlna, vzešlá z přirozené reprodukce?“. Z podstaty výpočtu ukazatelů by mělo plynout, že by mělo dojít k nárůstu hrubé míry porodnosti a k poklesu hrubé míry úmrtnosti. Žáci by měli dojít k poznání, že věková struktura má vliv na tyto ukazatele.

Třetí navrhovaná aktivita je metoda volného psaní, kterou popisuje například Mikšová (2016). V kontextu předchozí práce žáků je metoda pojata jako reflexe obou předchozích činností. Žáci se na papír či do sešitu snaží v rámci pěti minut napsat souvislý text, zabývající se demografickou revolucí. Při plnění aktivity nezáleží na pravopisných i jiných chybách, či úniku od tématu, jedná se o volné asociace. Zde je uveden ukázkový příklad: „*Demografická revoluce je proces, který se týká lidské populace. Probíhá nebo proběhl ve všech státech světa a začalo to v Evropě. Součástí procesu je pokles porodnosti a úmrtnosti, přesněji hrubé míry porodnosti a úmrtnosti, a v důsledku zlepšení úmrtnostních poměrů k prodloužení naděje dožití o dvojnásobek. Při poklesu porodnosti se klesly i hodnoty ukazatele úhrnné plodnosti, zpravidla se uvádí ustálení na hranici prosté reprodukce. Revoluce znamená rychlá změna, ale ne všude proběhla demografická revoluce rychle. Nejdéle její průběh trval ve Francii. Důležité ještě je dodat, že při demografické revoluci může dojít k značnému populačnímu růstu.*“

Obr. 20: Pracovní list, zaměřený na vyhledání ukazatelů v online databázích

Zdroj: PRB (2020), vlastní zpracování